

Erhvervshus Hovedstaden Filial Bornholm

Input til det regionale kapitel for Bornholm

Indhold

1. Regionalt kapitel Bornholm.....	2
Strategien for 2020 og frem	2
Vækst på Bornholm og i hele Danmark.....	2
2. Indsatser i den kommende regionale strategi for Bornholm.....	3
3. Tværgående driver for udvikling og fremdrift på Bornholm.....	3
• Digitalisering og automatisering.....	3
• Globalisering/internationalisering.....	4
• Iværksætter.....	4
• Kvalificeret arbejdskraft og uddannelse	5
• Innovation og nye teknologier	5
• Tiltrækning af specialiseret arbejdskraft og kompetenceudvikling	6
• Styrke digitaliseringen	6
• Professionalisering af eksisterende virksomheder	6
• Styrke skaleringsmulighederne af SMV'ere og iværksættere	6
4. Vigtige nøgleindsatser/styrker for Bornholm mhp. at sikre fremadrettet vækst og styrkelse af konkurrencekraften	7
• Internationalisering	7
• Digitalisering og anvendelse af nye teknologier.....	7
• Grøn og cirkulær omstilling.....	7
• Iværksætteri og SMV drift.....	7
5. Styrke turismen.....	8
6. Kort opsummering af de væsentligste prioriteringer:	8
Iværksætteri.....	9
Virksomheder, som skal styrke deres konkurrencekraft, skaleringsmuligheder og internationalisering.....	9
Kvalificeret arbejdskraft	9

1. Regionalt kapitel Bornholm

Nærværende kapitel er Bornholms input til strategi for decentral erhvervsfremme for 2020 og frem. Kapitlet er udarbejdet på baggrund af drøftelser med bornholmske virksomheder, viden institutioner og en række relevante interessenter. I første del af kapitlet beskrives betydningen af vækst og udvikling på øen og i hele landet. I anden del af kapitlet beskrives centrale styrker og udfordringer på Bornholm, og der udpeges konkrete indsatsområder, som skal danne afsæt for at virksomhederne på Bornholm, i samarbejde med andre virksomheder andre steder, kan styrke deres konkurrencekraft. Den kommende indsats skal være baseret på muligheder og skal være efterspørgselsdrevet, og de pågældende indsatser skal være på tværs af alle brancher. I de seneste år har der været fokus på brancherne fødevarer, turisme og industrien. Herunder har der været satset på især kompetenceudvikling, skalering og klyngeindsatser.

Strategien for 2020 og frem

De overordnede rammer for det regionale kapitel er, at de fokusområder og indsatser, der kommer på baggrund af strategien, skal være med til at styrke og udvikle Bornholm. Der er på flere områder en positiv udvikling på øen, og det er derfor afgørende, at strategien bakker op og udvikles i takt med potentialet og mulighederne, som opstår. Det kræver også en vis agilitet i de initiativer, der igangsættes, idet det kan være pludseligt opståede behov. Et af de overordnede temaer er verdensmålene herunder også den grønne omstilling og mulighed for at blive test-ø. Virksomhedernes behov og styrkelse af deres konkurrencekraft skal være målet for alle igangsatte indsatser, som det også indikeres i Erhvervshus Hovedstadens kundebarometer. Derudover samtænkes kapitlet også med Bornholm Regionskommunes kommende strategi for erhvervsudvikling på Bornholm.

Vækst på Bornholm og i hele Danmark

Bornholm er på mange måder sin egen, men er samtidig også afhængig af andre. Bornholm buldrer derudad med vækst og flere tilflyttere (kilde: TV2).

Bornholm er dog afhængig af sammenhængen med det øvrige Danmark, og af at være med i de samarbejder, der rækker ud over Hovedstadsregionen, så som Greater Copenhagen. Væksten i hele Danmark er også med til drive væksten frem på Bornholm. Det er derfor vigtigt, at Bornholm hele tiden søger samarbejde inden for de områder, hvor det er svært at stå alene. Et af disse områder er for eksempel kompetenceudvikling.

For at sikre en god forankring af uddannelser på Bornholm er der et stort samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner i det øvrige Danmark. Det er især på uddannelsesområdet, at Bornholm kan høste frugterne af sammenhængen i Danmark. Der udbydes allerede videregående uddannelser på Bornholm, som egentlig ikke har den kapacitet, der skal til at for at få uddannelserne til at løbe rundt i sig selv. Dette kan lade sig gøre ved for eksempel at benytte sig af blended learning, hvor man ikke er sammen med underviseren til alle undervisningsgange. Denne tilgang kunne man med fordel tage lære af og udbrede til hele kompetenceudviklings-området.

Da Bornholm har et generelt lavere uddannelsesniveau end resten af Danmark (kilde: https://www.bvc.dk/media/1559/bornholm_dream_20170602.pdf) er tiltrækning af uddannelser fra resten af Danmark noget af det, der skal være med til at højne kompetenceniveauet blandt bornholmerne. Inddrages Erhvervshus Hovedstadens

Virksomhedsbarometer er det også hvad 50% af de adspurgte vægter højest, nemlig muligheden for at få forbedret deres medarbejderes kompetencer.

Det er stærkt efterfulgt af tiltrækningen af kvalificeret arbejdskraft. Her spiller Hovedstadsregionen en stor rolle, da det er her de fleste tilflytterne kommer fra (kilde: Ledelsesinformation til Kommunalbestyrelsen).

Bornholm er derfor afhængig af et stærkt Greater Copenhagen, der kan være en vækstdriver for hele landet, og ikke mindst Bornholm.

2. Indsatser i den kommende regionale strategi for Bornholm

På baggrund af erfaring med strukturfondsfinansierede projekter, er det væsentligt at holde fokus på fortsat at tiltrække midlerne til Bornholm for at understøtte den regionale strategi.

De kommende strategiske satsninger, indsatser og handlinger på Bornholm skal ske via en efterspørgselsdrevet tilgang, hvor fokus skal være på at styrke konkurrencekraften på tværs af alle brancher. Det skal være tværgående indsatser, der fokuserer på at styrke vækst:

- iværksætter
- virksomheder, som skal styrke deres konkurrencekraft, skaleringsmuligheder og internationalisering
- kvalificeret arbejdskraft.

Der vil være virksomheder, som kræver særlig specialiseret, faglig sparring inden for nicher, hvor det er påkrævet at samarbejde med andre aktører og faglige miljøer uden for Bornholm. De indsatser skal være målrettet mod netop de miljøer og samarbejder. Initiativerne skal kunne facilitere, at de netværk opstår, således at virksomhederne, som er højt specialiserede, kan forblive på Bornholm. Det kunne eksempelvis være droner, tech, grøn omstilling/deleøkonomi og de kreative erhverv.

Aktiviteterne skal tage udgangspunkt i virksomhedernes livsfase, uanset om det er for iværksættere eller den mere etablerede virksomhed.

3. Tværgående driver for udvikling og fremdrift på Bornholm

Det er meget afgørende, at de indsatser der sættes i gang, så vidt muligt tænkes på tværs af alle brancher. Undersøgelser viser at dette er et stort behov ligesom det også et stort ønske fra den lokale Erhvervshus bestyrelse på Bornholm. Det er ydermere vigtigt at det konkrete arbejde forankres i Business Center Bornholm og Erhvervshus Hovedstaden, samt at "Bornholms Erhvervsservice" bliver opprioriteret, så der bliver den ene indgang, der er let for erhvervslivet at få fat på, og som hurtigt kan henvise til relevante aktører. Man skal også overordnet arbejde videre med Bright Green Island visionen og hvordan den kan forankres i erhvervslivet. Visionen skal også indtænkes i arbejdet med at tiltrække iværksættere, kvalificeret arbejdskraft og generel tilflytning.

- **Digitalisering og automatisering** er en vigtig nøgelfaktor for hele Danmark og på Bornholm er den særlig vigtig. 25 pct. af virksomhederne efterspørger kompetencer og rådgivning omkring digitalisering og automatisering med henblik på at øge deres produktivitet (Barometer, 2019). Mange undersøgelser viser, at især SMV'erne ikke udnytter de nyeste digitale teknologier til f.eks. nye forretningsmodeller og services

(Erhvervsministeriet, 2018). Digitalisering er vigtig både strategisk og operationelt. Nogle virksomheder kunne tænkes at efterspørge begge dele. Der skal altså ikke udelukkende fokus på de teknologiske muligheder. Der kunne også godt her være nogle branchespecifikke løsninger.

Der er brug for klare nationale og regionale indsatser til hvordan virksomhederne kan hjælpes i gang med, eller komme videre med, den digitale dagsorden. Vigtigt at der satses på lokale indsatser, da virksomhederne ikke har tiden til at rejse langt efter viden.

- **Globalisering/internationalisering** er en vigtig driver for de virksomheder, der er parate til at skalere deres virksomhed. Hjemmemarkedet, og især, hvis man anser Bornholm som sit hjemmemarked, er et meget lille marked. Der er bornholmske virksomheder, der har brug for et større udsyn, og det er noget som erhvervsfremmesystemet kunne hjælpe dem med at få, og se hvilke muligheder, der er for at blive underleverandør eller starte op med planlagt eksport uden at det bliver tilfældigt. Der skal også være mulighed for at indgå i partnerskaber, der kan hjælpe interesserede virksomheder i at komme videre herunder virksomheder, der i dag "eksporterer" til resten af Danmark. Det kan for mange virksomheder ses som en start på eksport. Hvis de oplever succes med det, kan de på sigt internationalisere sig. Det kunne ske ved hjælp af partnerskaber eller erhvervsfremmesystemet.

Der skal arbejdes videre med den viden der allerede eksisterer blandt lokale virksomheder og aktører. Vigtigt at aktørerne bliver endnu bedre klædt på til denne udfordring, samt at virksomhederne kan lære af "best practice" mellem hinanden. Vigtigt at allerede eksisterende nationale netværk inddrages og benyttes.

- **Iværksætteri** er et af de områder, der blevet mere vigtigt inden for de seneste par år. I forhold til CRT's erhvervsanalyse (kilde: CRT's erhvervsanalyse) kommer der ikke flere iværksættere til Bornholm, end der gør i andre yderområder, men overlevelsesgraden er højere på Bornholm. Der skal igangsættes et større arbejde med at tiltrække iværksættere til Bornholm. Det betyder, at indsatserne skal videreudvikles indenfor tilflytterservice, erhvervsservice og lokale netværk, der har stærke faglige miljøer, særligt indenfor kunsthåndværk, fødevarer og turisme. Dermed bliver der en sammenhæng med kommunalbestyrelsens vision om 42.000 indbyggere og det arbejde, der så skal foregå. De allerede eksisterende faglige miljøer skal videreudvikles og muligheden for deltagelse i nationale faglige miljøer skal indtænkes. Der skal, i forhold til input fra strategiworkshoppen den 1. april, også arbejdes på at få mere formaliserede samarbejder med viden institutioner, der kan hjælpe iværksætterne videre i skaleringsfasen, men også være med til at kvalificere iværksætterne, så Bornholm får tiltrukket og udviklet de rigtige - flere end dem, der allerede nu etablerer sig.

Der skal fokuseres på indsatser der både nationalt, men især regionalt, kan stimulere lysten til at blive iværksætter og tiltrække iværksættere fra det øvrige Danmark. Der skal være synlige muligheder for at få vejledning. Der skal udvikles lokale netværk, der har stærke faglige miljøer. Vi skal samtidig inddrage de nationale faglige miljøer, der ikke findes - eller kan udvikles - selvstændigt på Bornholm.

- **Kvalificeret arbejdskraft og uddannelse** er en af de vigtigste indsatser for Bornholm. Dette gælder desværre ikke kun Bornholm, så vi er i stærk konkurrence med resten af Danmark. Virksomhedsbarometeret for Bornholm viser, at 50% af de adspurgte ser udfordringen med at forbedre deres medarbejderes kompetencer som det vigtigste parameter for dem. Det gælder både om at få flere unge til at vælge den ungdomsuddannelse, der giver bedst mulighed for at de i fremtiden kan finde beskæftigelse, og at få flere ufaglærte voksne til at vælge at opkvalificere sig, f.eks. som voksenlærlinge. Der skal sættes fokus på, i samarbejde med Campus Bornholm, hvordan vi kan udvikle EUX uddannelserne på Bornholm. Bornholmermodellen indenfor lærlingeområdet skal videreudvikles og gøres endnu mere efterspørgselsdrevet og dermed understøtte tilflytningsindsatsen. Når det kommer til arbejdsstyrken er det også et meget vigtigt parameter at de bliver opkvalificeret. Det giver både deltagerne til strategiworkshopen og medlemmer af den lokale erhvervshusbestyrelse udtryk for. Igen skal det ikke være branchespecifikt, men alligevel især turistbranchen ønsker sig at få opkvalificeret sine medarbejdere. Dette støttes også af CRT's erhvervsanalyse, der anbefaler at Campus Bornholm understøttes i at genåbne "Serviceskolen" som et tilbud til erhvervslivet. I det hele taget nævner CRT analysen, at man skal søge et meget større samarbejde med Campus Bornholm, og at kommune, erhvervet og Campus sammen udvikler og igangsætter relevante uddannelser. Her er det også vigtigt at tage BRK's uddannelsesstrategi med i betragtning. Den sidste gruppe, der også skal tages med i overvejelserne, er den stigende andel af ældre medarbejdere, der er over 60 år. Der er flere af dem på arbejdsmarkedet, og de har ofte gode kompetencer. Det skal undersøges, hvordan man kan understøtte, at de bliver længere på arbejdsmarkedet, så virksomhederne kan bibeholde deres kompetencer.

Der skal satses på lokal kompetencetudvikling, evt. ved hjælp af blended learning der skal videreudvikles til at omfatte alle uddannelsesniveauer. Dette for at sikre deltagelse fra virksomheder, jobcenter og Campus Bornholm. Vigtigt at udbud/efterspørgsel koordineres så alle kan få glæde af tilbuddene. Det skal gerne være efterspørgselsdrevet.
Der skal arbejdes hen imod at sætte CRT mere i spil som en lokal videninstitution.

- **Innovation og nye teknologier** i produktion og serviceerhverv herunder turisme, kunsthåndværk og fødevarer. Servicesektoren spiller en større og større rolle, herunder handel/detail drevet af turismen. Det er en væsentlig del og forudsætning for Bornholms økonomi og muligheder for at styrke konkurrencekraften. For at styrke den udvikling - og styrke virksomhederne - er det afgørende, at eksempelvis den digitale udvikling styrkes inden for serviceerhvervene.

Der skal satses på eksempelvis e-learning, e-handel og nye forretningsområder. Inden for disse områder kræver det også, at de nye teknologier for produktionsvirksomhederne muliggøres og synliggøres for alle virksomheder, som kunne have behov for det

Særligt vigtigt for Bornholm i den globale konkurrence har virksomhederne behov for, at man sætter ind ved at

- Styrke tiltrækningen af [kvalificeret arbejdskraft](#). Bornholms særlige geografiske placering er både en styrke og en udfordring. Det er en styrke på turismeområdet. Det kan være en udfordring, når det handler om kvalificeret arbejdskraft. Der skal derfor fokuseres på at tiltrække kvalificeret arbejdskraft for at kunne fastholde en produktion på Bornholm og dermed fastholde virksomhederne. Derved støtter vi samtidig virksomhedernes fortsatte mulighed for vækst, herunder eksport.
- [Tiltrækning af specialiseret arbejdskraft og kompetenceudvikling](#) kunne ske i samarbejde med uddannelses- og videninstitutioner i resten af Danmark, hvor samarbejdet gerne er forankret på Campus Bornholm. Det nuværende samarbejde med de videregående uddannelsesinstitutioner, der allerede udbyder uddannelser på Bornholm i dag, skal videreudvikles til at omfatte alle uddannelsesniveauer. Med Campus Bornholm som omdrejningspunkt skal der være mulighed for at hjælpe virksomhederne, så deres medarbejdere kan tilbydes den uddannelse som passer til virksomhedernes behov. Der skal gøres en indsats for at der bliver mulighed for at oprette hold med lavere antal deltagere, end hvad der reelt er rentabelt.
- [Styrke digitaliseringen](#) ved at fortælle virksomhederne om de mange forskelligartede muligheder der findes. Dette arbejde forankres i Bornholms Erhvervsservice hos de enkelte konsulenter, der har den direkte virksomhedskontakt, hvorved det er konsulenten der finder den bedste løsning fremfor blot at henvise virksomheden til selv at søge den. Dermed udnyttes den viden konsulenterne allerede har om de individuelle virksomheders behov gennem en-til-en sparringerne.
- Understøtte mulighederne for [testmiljøer](#). Udvikle og satse på Bornholm som test-ø og dermed understøtte Bright Green Island visionen. Her skal arbejdet for en større involvering fra virksomhedernes side intensiveres så fortællingen om Bornholm som test-ø styrkes, udvides og udbredes gennem flere kanaler. Her kunne indgås samarbejde med Hovedstadsregionen, som satser på testmiljøer inden for forskellige sektorer. Bornholm kan byde ind som test-ø med et komplet samfund, i mindre skala. Dette skal gerne ud over den øgede virksomhedsinvolvering også foregå i samarbejde med viden institutioner.
- [Professionalisering af eksisterende virksomheder](#) er et ønske fra workshopen og et mindre ønske i forhold til virksomhedsbarometeret. For at virksomhederne skal udvikle sig positivt er det et vigtigt initiativ og skal udvikles med succes historier og nudging fra virksomheder der enten har gjort det eller er i gang med det.
- [Styrke skaleringen af SMV'ere og iværksættere](#) for de virksomheder, som ønsker det og er villige til at arbejde i den retning. Der skal være respekt om dem, der ikke ønsker at gå den vej. Der skal arbejdes videre med de erfaringer man har gjort sig med Regionalfondsprojektet "Bornholm ud i verden" samt den viden Business Center Bornholm og

Erhvervshus Hovedstaden har i dag. Der skal her også arbejdes på at kompetenceudvikle konsulenternes viden.

4. Vigtige nøgleindsatser/styrker for Bornholm mhp. at sikre fremadrettet vækst og styrkelse af konkurrencekraften

- **Internationalisering** – eksport, tiltrække investeringer, talenter, turisme, fødevarer og events. Her er det særlig vigtigt at arbejde videre på fundamentet, der er lagt med Regionalfondsprojektet ”Bornholms fødevareklynge”. Her er følgende interessenter involverede i projektet: Gaarden, Campus Bornholms afdeling for Mad med Oplevelser, Erhvervshus Hovedstaden, Business Center Bornholm, Horesta, Center for Regional- og Turismeforskning, Bornholms og Christiansøs Fiskeriforening samt Destination Bornholm. Der er altså mulighed for at arbejde videre med en bred forankring på Bornholm, til gavn for virksomhederne. Et af de elementer der skal arbejdes mere i dybden med, er det bæredygtige og grønne aspekt. Aspektet efterspørges i større grad hos forbrugerne ligesom (blev også nævnt på strategidagen), det også spiller ind i Bright Green Island visionen. Her kan Bornholms Erhvervsservice, i denne sammenhæng BCB og EHH i samarbejde med Destination Bornholm, være driver og hovedaktører for at indsatsen bliver samlet op og videreført efter projektet med Bornholms fødevareklynge er slut. Det er samtidig vigtigt at inddrage den viden Erhvervshus Hovedstaden har opnået igennem lignende projekter, samt at der kan peges på samarbejdspartnere der rækker ud over Bornholm.
- **Digitalisering og anvendelse af nye teknologier** kræver at Business Center Bornholm og Erhvervshus Hovedstaden formår at få et projekt sat i gang sammen med de virksomheder, der allerede er i gang på Bornholm indenfor området. Dette skal gøres for at flere kan komme med på bølgen, og udnytte de muligheder der allerede findes i dag. Det er vigtigt, at man involverer nationale aktører med den fornødne ekspertise til at hjælpe til med at få skudt det i gang i større skala på Bornholm.
- **Grøn og cirkulær omstilling** kræver at der arbejdes videre med det, der er startet i Regionalfondsprojektet ”Bæredygtig bundlinje Bornholm”, samt den indsats der foregår i regi af Bright Green Islands arbejde. Der skal analyseres på hvor mange bornholmske virksomheder der er klar til den grønne og/eller cirkulære omstilling, samt hvordan et samlet Bornholms Erhvervsservice skal arbejde med en lokale indsats på Bornholm. Samtidig er der igangsat meget på brancheniveau, så der kan med fordel faciliteres mod de netværk der allerede findes både lokalt og nationalt.
- I forhold til **klynger og innovationsnetværk** skal det afdækkes hvilke af de nationale klynger og innovationsnetværk der er relevante for hvilke bornholmske virksomheder. Når disse er identificeret skal der etableres et samarbejde og konkrete handlinger og indsatser, der kan udvikle virksomhedernes muligheder inden for særlige klynger eksempelvis robotter, droner, grøn omstilling, hvor kombinationen med at være test-ø kan styrke samarbejdet og afprøve nye teknologier og produkter. Der skal arbejdes mod at der naturligt placeres ”hubs” af de nationale klynger på Bornholm. Dette kunne f.eks. være fødevarer, kunsthåndværk og på det maritime område.
- **Iværksætter og SMV drift** og vækst er blevet en større faktor på Bornholm end tidligere. Det er vigtigt at der arbejdes videre på baggrund af de erfaringer man har

gjort sig med Socialfondsprojektet ”Bornholms iværksætterprogram”, men også den viden man har oparbejdet i begge organisationer omkring arbejdet med iværksættere. Bornholm kan brandes som iværksætter-ø, og i den forbindelse kan man med fordel gøre brug af relevante aktører til at medvirke til at udvikle koncepter, der kan være med til at tiltrække flere iværksættere til Bornholm.

5. Styrke turismen

Turismen trives på Bornholm, men der er stadig områder der bør forbedres. Der skal arbejdes på en sæsonudvidelse for eksempel i forhold til destinations-udvikling på samme niveau, som der er lagt på oplevelses- og outdoor-området. Det kunne også være i forhold til titlen som World Craft Region inden for kunsthåndværk og den nye trend indenfor ansvarlig turisme (kilde WWF). Her skal kigges på de styrker Bornholm har inden for mulighederne af en sæsonudvidelse, der allerede begynder at vise sig efter indførelse af de lavere færgepriser og øget frekvens. Turisterhvervet skal udvikles, så det også er gearet til en sæsonudvidelse. Dette kan bl.a. gøres ved at opkvalificere personalet i perioder med lavere aktivitet.

Turismen skaber direkte omsætning lokalt og er med til at skabe fundamentet til en række oplevelsestilbud på Bornholm, der også er til gavn for borgerne i form af restauranter, museer, biografer og musikoplevelser m.v. Derudover understøtter turismen vækst i andre brancher bl.a. ved at sikre grundlaget for nye flyruter til Bornholms Lufthavn, samt nye færgeruter fra Polen, og dermed bidrager til øget international tilgængelighed for erhvervslivet på Bornholm resten af Danmark.

Mens turismen er en vigtig styrkeposition for Bornholm er der også udfordringer, som skal imødegås. Turismevirksomheder står over for udfordringer i form af at skabe mere værdi for turisterne gennem produktudvikling bl.a. gennem brug af digitale data, bedre samarbejde mellem turismeaktørerne på Bornholm, etc.

Destination Bornholm foreslår følgende konkrete tiltag:

- Digital forretningsudvikling/kompetenceudvikling/IoT, AI m.m. fylder stadig mere. Det skal vi kunne agere på.
- Procesoptimering/forretningsudvikling
- Bæredygtighed som rejseparameter fylder stadig mere – hjælp/programmer/uddannelse der understøtter initiativer og viden på området
- Programmer der kan understøtte investeringer i bygningsmasse – bl.a. set i det lys, at vi på ø-niveau er påbegyndt tiltag der skal styrke vinterturisme.
- Understøttelse af destinations-udvikling såsom outdoor-initiativer, og herunder tiltag/programmer der skaber mulighed for at etablere infrastruktur og faciliteter.

6. Kort opsummering af de væsentligste prioriteringer:

De kommende strategiske satsninger, indsatser og handlinger på Bornholm skal være med efterspørgselsdrevet tilgang, hvor fokus skal være på at styrke konkurrencekraften på tværs af alle brancher. Det skal være tværgående indsatser, der fokuserer på at styrke vækst:

Iværksætteri

- Der skal fokuseres på indsatser der både nationalt, men især regionalt, kan stimulere lysten til at blive iværksætter og tiltrække iværksættere fra det øvrige Danmark. Der skal være synlige muligheder for at få vejledning. Der skal udvikles lokale netværk, der har stærke faglige miljøer. Vi skal samtidig inddrage de nationale faglige miljøer, der ikke findes eller kan udvikles selvstændigt på Bornholm.

Virksomheder, som skal styrke deres konkurrencekraft, skaleringsmuligheder og internationalisering

De handlinger og initiativer, der igangsættes, skal alle have fokus på at styrke iværksætternes og SMV'ernes konkurrencekraft. Det skal være i et tæt samarbejde med relevante aktører herunder også private og særlige fagområder, hvor der kræves særlig nicheviden. Alle initiativer skal være med til at styrke virksomhederne og afhjælpe de udfordringer, som opleves og gerne på tværs af initiativer, så det bliver en koordineret og efterspørgselsdrevet tilgang.

Kvalificeret arbejdskraft

Der skal sættes på lokal kompetenceudvikling, evt. ved hjælp af blended learning der skal videreudvikles til at omfatte alle uddannelsesniveauer. Dette for at sikre deltagelse fra virksomheder, jobcenter og Campus Bornholm. Vigtigt at udbud/efterspørgsel koordineres så alle kan få glæde af tilbuddene. Det skal gerne være efterspørgselsdrevet.

- Der skal arbejdes hen imod at sætte CRT mere i spil som en lokal viden institution.

Med udgangspunkt i den regionale strategi for Bornholm igangsættes en handlingsplan med konkrete initiativer og forslag til implementering, som afspejler de calls og muligheder som gives i Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse.